

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Caput II. Prosecutio conversionis: certamina Sancti cum patre, cui omnia
abdicat, etiam vestimenta.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

A respondens, aiebat : Nobiliorem et pulchriorem sponsam, quam umquam videritis, ducam, quae cæteris forma præmineat, et sapientia cunctis excellat. Et quidem immaculata Dei Sponsa est vera religio, quam suscepit, et thesaurus absconditus est regnum cælorum, quod tanto desiderio exquisivit, quia necessario erat omnino vocatio Euangelica in eo explenda, qui Euangelii erat minister in fide et veritate futurus.

ANNOTATA.

a De Assisio, S. Francisci patria, plura vide in Commentario prævio num. 55 et 56.

b JOANNES prius vocatus est a matre (nempe in baptismo) a patre vero tunc redeunte a Francia, in cujus absentia natus erat, FRANCISCUS est postmodum nominatus, inquit Tres Socii in Appendice num. 2. Consule Commentarium prævium num. 72 et sequentibus. Ibidem etiam § 5 multa diximus de adjunctis illius natiuitatis, baptismi et parentibus, quæ hic non repetemus. Natiuitatem vero ipsam ad annum 1182 verisimillime referendam statuimus.

c Hæc, æque ac præmissa, Thomæ Celanensis de iuvene Francisco dicta paulo mitius exponenda sunt ex Tribus Sociis et S. Bonaventura, quorum hic in Vita num. 6 negat, ipsum inter lascivos iuvenes, quamvis (esse) effusus ad gaudia, post carnis petulantiam abiisse; illi vero num. 5 asserunt, eundem nec verbum injuriosum vel turpe cuiquam dicere voluisse, nec turpia sibi dicentibus... respondere, ut propterea quasi per totam provinciam esset omnibus admirationi. Consule Commentarium prævium num. 78 et sequentibus.

d Osee cap. 2, v. 6.

e S. Bonaventura num. 8 et 9 nocturnæ visioni, quæ subditur, præmittit piam S. Francisci in ege- num virum nobilem largitatem, cujus præmium eandem visionem fuisse, existimat.

f Hæc omnia paulo aliter narrat S. Bonaventura loco mox citato; ac in eo maxime discrepat, quod Sanctum per visionem illam non revocatum a militia, sed ad eam incitatum fuisse affirmet; deinde vero num. 10 referat aliud divinum somnium, quo ipsum militandi desiderio vale dixisse, asserit; quod secundum somnium cum ignoraret Celanensis, tam subitæ mutationis causam nequivit assignare. Ad Commentarium prævium num. 94 et sequentibus, ubi etiam de biographorum hac in parte dissonantia plura leges.

g Inserenda hic sunt, quæ tradunt Tres Socii in Appendice num. 7 de mirabili dulcedine spiritus, quam Deus illi paucis diebus, postquam Assisium redierat, in media sociorum suorum turba pompa- que infudit, quæque velut ultimam eidem ad sanctio- rem vitam stimulum incussit. Inserenda sunt et alia, apud eosdem Socios legenda.

h Seu rectius : Ostendit ei Dominus, quod sibi (id est, eidem Francisco) diceretur in proximo, quid ipsum agere oporteret; uti diserte dicunt Tres Socii, qui prætermissa a Celanensi suppleverunt. Quo tamen modo id fuerit ipsi ostensum a Domino, nec illi exponunt. An forte in apparitione Jesu Christi, quam memorat S. Bonaventura in Vita num. 12, sed gestis jam relatis præponit? Forte tamen Celanensis vocem Crucifixi in ecclesia S. Damiani, quam ipse non retulit, cum alia priori confudit. Vide mox dicenda ad caput sequens.

CAPUT II.

Prosecutio conversionis : certamina Sancti cum patre, cui omnia abdicat, etiam vestimenta.

IV. Pecuniam, quam e pannis et equo venditis con-

licere de cætero facere moram; quia lethalis morbus ubicumque jam in tantum excreverat, et multorum sic omnes occupaverat artus, ut, aliquantisper medico retardante, arriperet vitam, vitali spiritu intercluso a. Surgit proinde, et signo sanctæ Crucis se muniens, præparato equo, super eum ascendit, assumptisque secum pannis scapularis b ad vendendum, ad civitatem, quæ Fulgineum c vocatur, festinus devenit. Ibi ex morte venditis omnibus, quæ portabat, caballum, cui tunc incederat felix Mercator, assumpto pretio, derelinquit. Regressusque inde, depositis sarcinis, quid ageret de pecunia, religiosa mente tractabat. Mirum in modum mox totus in Dei opere conversus, gravatum valde se sentiens, pecuniam illam una hora portare, ac velut arenam reputans omne illius emolumentum, ad deponendam illam cito festinat. Cumque versus civitatem Assisii remearet, reperit juxta viam quandam ecclesiam, quæ in honorem sancti Damiani fuerat antiquitus fabricata, quæ casum proximum ex virtute nimia minabatur d.

9 Ad quam novus Christi Miles adveniens, pietate tante necessitatis commotus, cum timore ac reverentia introivit : et invento illic quodam paupere sacerdote, magnaque cum fide osculatis ejus manibus sacris, pecuniam obtulit ei, quam portabat, et propositum suum per ordinem enarravit. Obstupefactus sacerdos, et ultra, quam credi potest, subitam rerum conversionem admirans, quæ audiebat, credere recusavit. Et, quia putabat, illud sibi, noluit apud se oblatam pecuniam retinere. Viderat enim eum, ut ita dicam, pene altera die enormiter vivere ultra cognatos et notos, et supra ceteros suam stultitiam exaltare. At ipse pertinacius insistens, verbis suis fidem facere nitebatur, orans enixius et deprecans sacerdotem, ut eum secum morari pro Domino pateretur. Acquievit tandem sacerdos de mora illius : sed timore parentum pecuniam non recepit e. Quam verus Contemptor pecuniarum in quamdam fenestram f projiciens, de ipsa velut de pulvere nunciavit. Cupiebat enim possidere sapientiam, quæ est auro melior, et prudentiam acquirere, quæ pretiosior est argento.

10 Moram igitur faciente in prædicto loco Servo Dei excelsi, pater ejus circuit usquequaque sedulus, tamquam explorator, scire cupiens, quid de Filio actum sit. Et dum intellexisset, eum in loco jam dicto taliter conversari, tactus dolore cordis intrinsecus, ad subitum rerum eventum turbatus est valde nimis : convocatisque amicis ac vicinis, citissime cucurrit ad locum, in quo Dei Famulus morabatur. At ipse, quia novus athleta Christi erat, cum audiret persequentium minas, ac eorum præsentire adventum, dare locum iræ volens, in quamdam occultam caveam, quam ad hoc ipsemet paraverat, se mergebat. Erat in domo fovea illa uni tantum forte cognita soli, in qua per mensem unum sic continuo latitavit, cum ad causam humanæ necessitatis egredi vix auderet. Cibus siquando dabatur, in fovea occulte edebat eum clam, festinum quia ei impendebatur obsequium : oransque orabat jugiter lacrymarum imbre perfusus, ut liberaret eum Dominus de manibus persequentium animam suam, et ut pia vota sua benigno favore completeret, in jejuniis et fletu exorabat clementiam Salvatoris, et de sua diffidens industria, totum jactabat in Domino cogitatum. Et licet esset in fovea et in tenebris constitutus, perfundebatur tamen indicibili lætitia quadam, hactenus inexpectata, in qua totus ignescens, relicta fovea, palam se persecutorum exposuit maledictis.

11 Surrexit itaque protinus impiger, festinus et alacer, et ad præliandum pro Domino scutum fidei proferens, magnæque fiduciae armis munitus, versus civitatem aggressus est viam, et divino calore succensus, cepit semetipsum segnitiei et ignavia plurimum incusare. Quo viso, cuncti, qui nove- rant eum, comparantes ultima primis, cæperunt illi

AUCTORE
THOMA CELAN.
fecerat,
an statuit?

a

b

c

d

conatur im-
pendere ad
reparandum
S. Damiani
ecclesiam,
E

e

f

v.
apud quam
dum a patre
queritur, in
cavea per
mensem lati-
tat.

F

Hinc in civi-
tatem palam
prodiens, a
civibus affec-
tur contume-
liis,

illi

AUCTORE
THOMA CELAN.

illi miserabiliter exprobrare, et insanum ac dementem acclamantes, lutum platearum ac lapides in ipsum projiciunt. Gernebant ipsum a pristinis moribus alteratum; et a carnis maceratione valde confectum. Ideo totum, quod agebat, exinanitioni et dementiæ imputabant. Sed, quia melior est patiens arrogante, Famulus Dei surdum in omnibus se præstabat, et nulla immutatus injuria, pro his omnibus gratias Deo referebat. In vanum namque iniquus persequitur ad honesta tendentem, quia plus * fuerit ille percussus, fortius triumphabit. Generosum animum ait quidam per dedecus fortio-
torem.

et a patrè
captus, cæsus-
que ac domi
vinctus et
reclusus,

* an quo plus?

12 Cumque diu rumor ac plausus hujuscemodi de ipso per plateas ac vicos discurreret civitatis, et huc atque illuc illudentium sonitus resultaret; inter multos, quorum texit aures, horum fama tandem pervenit ad patrem. Qui cum audisset Filii sui nomen, et in eo tale negotium a concivibus intorqueri, continuo surgit, non ad deliberandum eum, sed potius ad perdendum; nullaque moderatione servata, tamquam lupus ad ovem, advolat, et torvo ac truci vultu respiciens, injecta manu, inverecunde ac inhoneste satis ad propriam domum pertraxit eum. Sicque, omni miseratione subtracta, per plures dies eum in tenebroso loco reclusit g : et putans animum ejus flectere ad sui consensus, primo verbis, deinde verberibus et vinculis agit. Ipse vero ex hoc ad exequendum propositum sanctum promptior et validior reddebatur. Et nec exprobratus verbis, nec vinculis fatigatus, patientiam dereliquit. Non eum per flagella et vincula potest a mentis recta intentione declinare aut statu; nec a Christi grege abduci, cui præcipitur in tribulatione gaudere; nec trepidat in diluvio aquarum multarum, cui est refugium a pressura Filii Dei, qui, ne nostra videantur aspera, nobis semper sua ostendit esse majora, quæ pertulit.

VI.
tandem a ma-
tre dimissus,
ad ecclesiam
S. Damiani
regreditur,

g

B

C

ubi a furibun-
do patrè fru-
stra tentatus,
ad episcopum
adducitur,

* forte pulve-
rentam

14 Videns autem pater, quod ab incepto itinere eum revocare non posset, totus ad extorquendam pecuniam instigatur. Desideraverat Vir Dei, eam in pauperum victu et illius loci ædificiis totam expendere ac præbere : sed, quia pecuniam non amabat, nulla de ipsa specie boni decipi potest : et qui nullo ipsius detinebatur affectu, ad ejus amissionem in aliquo non turbatur. Inventa itaque pecunia, quam maximus terrenorum contemptor, et cælestium divitiarum nimis cupidus exquisitor in pulverem dum * fenestram excusserat, sævientis patris aliquantum extinguit furor, et avaritiæ sitis inventionis vapore utcumque restinguitur. Ducit deinde coram episcopo civitatis, ut in ipsius manibus ejus renuntians facultatibus, omnia red-

deret, quæ habebat h. Quod non solum ipse non renuit; sed postquam gaudens prompto animo acce-
leravit facere postulata.

13 Cumque productus esset coram episcopo, nec moras patitur, nec cunctatur de aliquo; imo nec verba expectat, ut faciat; sed continuo depositis et projectis vestimentis, restituit ea patri : in-
super etiam nec femoralia retinens, totus coram omnibus denudatur i. Episcopus vero animum ejus attendens, fervoremque ac constantiam nimis admirans, profinus consurrexit, et inter brachia sua ipsum recolligens, pallio, quo indutus erat, contexit eum. Intellexit aperte, divinum esse consilium, et facta Viri Dei, quæ præsentialiter viderat, cognovit mysterium continere. Factus deinceps propterea adjutor ejus, et fovens ipsum atque confortans, amplexatus est eum in visceribus caritatis k. Ecce jam nudus cum nudo luctatur, et depositis omnibus, quæ sunt mundi, solius divinæ justitiæ memoratur. Studet jam sic propriam contemnere vitam, omnem pro illa sollicitudinem deponendo, ut sibi pauperi par esset in obsessa via, et solus carnis paries ipsum a divina visione interim separaret l.

coram quo,
etiam vestes
rediens, bonis
omnibus cedit.

i

k

l

ANNOTATA.

a Præmittenda hic sunt, quæ Tres Socii in Appendice num. 15, et S. Bonaventura in Vita num. 43 tradunt mandato ecclesiæ reparandæ, quod S. Franciscus in ecclesia S. Damiani ab imagine Crucifixi Domini accepit.

b Quid per pannos scalpulatos indicet, plane nescio. Tres Socii num. 16 dicunt: Pannos diversorum colorum; S. Bonaventura num. 16: Pannos venales. Fecit autem hoc S. Franciscus, ut horum pretium conferret in S. Damiani ecclesiæ reparationem, quam sibi a Christo mandatam credebat.

c Fulginium, Italici Foligno, Umbriæ civitas est, decem circiter miliaribus Romanis Assisio dissita.

d Causam itineris Fulginium suscepti et venditarum mercium et equi nescivi Celanensis, ut jam monui supra; propterea hic ex Tribus Sociis sanctoque Bonaventura corrigendus est. Vide dicta mox ad litt. a et b.

e Sunt, qui istud S. Francisci factum calumniantur, atque ipsum ex ablatis parentum rebus furti reum agere non verentur: verum his responsum est in Commentario prævio num. 116 et duobus sequentibus.

f Waddingus in Apparatu § 3, num. 20 sic ait: Adhuc illa exstat fenestra, hoc pecuniarum contemptu celebris, invisiturque a Francisci rerum indagatoribus, ad dextram ingredientis ædiculam.

g Waddingus ibidem num. 26, Vidi ego, inquit, non absque pietate angulum ipsum, obscurum et tetrum, quo sub scala ædificii arcta clausus est custodia, servaturque ad hujus pii Mancipii memoriam in ipsa ecclesia, quæ noviter constructa est in ædibus paternis, absque ulla structuræ injuria vel elegantis ædificii difformitate.

h Tres Socii in Appendice num. 19 præmittunt, patrem, antequam Filium ad episcopum adduxit, frustra laborasse, ut coram magistratu civico comparere cogeretur. Vide dicta ibidem.

i Nonnulli credunt, S. Franciscum omni prorsus tegumento corporis nudatum comparuisse, quorum ego opinioni non possum subscribere ob dicta in Commentario prævio num. 151 et sequentibus.

k Hic episcopus Assisiensis apud Ughellum in Italiæ sacræ auctæ tom. I, col. 479 vocatur Vido (ab aliis Guido) de familia Secunda Romanus. At ibi de eodem additur: Seraphicum Assisiatem Franciscum e paterna domo nudum egressum atque ad sua genua provolutum excepit, vilique sacco et detrito a se indutum, ut novum vitæ genus constantissime auspiciaretur, maxime juvit. In his corrige, quod Sanctum e paterna domo nudum egressum ait; neque enim ille se in paterna domo vestibus exiit, se in palatio episcopi, ut eas patri cederet. Cetera vera sunt; nam et vili sacco vel pallio rustico

A rustico Franciscum, priusquam inde discederet, ab episcopo donatum fuisse, constat ex S. Bonaventura in Vita num. 20; et Vidonem ipsius eximium adiutorem fautoremque deinceps semper fuisse, infra videbimus.

1 Hanc rerum omnium abdicationem, quæ velut fundamentum Ordinis Fratrum Minorum fuit, figendam credimus anno 1207. Ad Commentarium § 7.

CAPUT III.

Sanctus patitur a latronibus: servit in culina monasterii: vestem accipit Eugubii: inservit leprosis: rediens Assisium, mendicando tres reparat ecclesias, auditisque Evangelii verbis, durum magis assumit habitum.

VII.
A latronibus male multatur; servit in culina; veste donatur,

B
a
b
c

d

e

f

* an subtracta?

g

leprosis, a quibus adhorruerat, inservit, in pauperes jam olim largus.

C

h

i

k

Jam enim cum Semicentiis a pergeret, qui quondam clavatis b utebatur, et per quamdam sylvam laudes Domino lingua Francigena c decantaret, latrones super eum subito irruerunt. Quibus ferali animo eum, quis esset, interrogantibus, confidenter Vir Dei plena voce respondit, dicens: Præco sum magni Regis, quid ad vos? At illi percipientes eum, in defosso loco, pleno magnis nivibus, procerunt, dicentes: Jace, Rustice præco Dei. Ipse vero se huc atque illuc revolvens, nive a se discussa, illis recedentibus, de fovea exilivit; et magno exhilaratus gaudio, cæpit alta voce per nemora laudes Creatori omnium persolvere d. Tandem ad quoddam claustrum monachorum veniens, per plures dies in sola vili camisia garcio in coquina e existens, cupiebat vel de brodio f saturari. Verum, cum omni miseratione subiecta *, nullum posset vel vetustum acquirere indumentum, non motus ira, sed necessitate coactus, inde progrediens devenit ad Eugubii g civitatem, ubi a quodam olim amico ejus sibi tuniculam acquisivit. Post hæc a modico tempore jam elapso, cum Viri Dei ubique fama crebresceret, et nomen ejus divulgaretur in populis, Prior monasterii supradicti, quod factum fuerat in Virum Dei, recolens et intelligens, venit ad eum, ob reverentiam Salvatoris ab eo suppliciter pro se suisque veniam postulavit.

17 Deinde vero totius humilitatis sanctus Amator se transtulit ad leprosos, eratque cum eis, dilectissime serviens omnibus propter Deum, et lavans putredinem omnem ab eis, etiam sanie ulcerum extergebat, sicut ipse in testamento suo loquitur, dicens: Quia, cum essem in peccatis, nimis amarum mihi videbatur videre leprosos, et Dominus conduxit me inter illos, et feci misericordiam cum illis h. In tantum namque (ut dicebat) aliquando amara ei leprosozum visio existebat, ut, cum tempore vanitatis suæ per duo fere millia eminus ipsorum domos respiceret, nares suas manibus propriis obturaret. Sed, cum jam gratia et virtute Altissimi sancta et virilia inciperet cogitare, in seculari adhuc habitu constitutus leprosum unum obvium habuit die quadam, et semetipso fortior effectus, accessit et osculatus est eum i. Exinde quoque cæpit seipsum magis ac magis contemnere, quo usque misericordia Redemptoris ad perfectam stumet victoriam perveniret. Major quoque pauperum, in seculo manens et adhuc seculum sequens, erat adjutor, non habentibus porrigens mane misericordiam manum, et afflicto gerens compassionis affectum. Nam cum die una præter morem suum, quia curialissimus erat, cuidam pauperi, postulanti ab eo eleemosynam, exprobrasset, statim pœnitentia ductus cæpit ducere intra se magni vituperii magnique dedecoris, petenti pro nomine tanti Regis subtrahere postulata. Posuit deinde in corde suo nemini pro Deo a se petenti secundum posse de cætero aliquid denegare k, quod et diligentissime fecit et implevit, quo usque

totum omnino præbuit semetipsum, Euangelici consilii primitus executor, quam doctor, effectus. Qui petit (inquit) da ei, et volenti a te mutuari, ne avertaris l.

18 Primum itaque opus Franciscus aggreditur, liberatione sui de manu carnalis patris obtenta. Domum construit Deo, illamque non de novo facere tentat, sed veterem reparat, vetustam resarcit; non fundamentum evellit, sed super illud ædificat, prærogativam, licet ignorans, semper reservans Christo. Fundamentum enim nemo potest ponere præter id, quod positum est, quod est Christus Jesus m. Cumque ad locum, in quo, sicut dictum est, ecclesia sancti Damiani antiquitus fuerat constructa, reversus foret, gratia ipsum Altissimi comitante, in brevi eam tempore reparavit n. Hic est locus ille beatus et sanctus, in quo gloriosa Religio et excellentissimus Ordo Pauperum dominarum et sanctarum virginum, a conversione B. Francisci fere sex annorum spatio jam clauso, per eundem beatum Virum felix exordium sumpsit o. In quo domina Clara, civitate Assisii oriunda, lapis pretiosissimus atque fortissimus, cæterorum superpositorum lapidum extitit fundamentum. Nam cum post initiationem Ordinis Fratrum dicta domina sancti Viri monitis ad eum conversa fuisset, multis extitit ad profectum, et innumeris ad exemplum, nobilis parentela, sed nobilior gratia; virgo carne, mente castissima; ætate juvenula, sed animo cana; constans proposito, et in divino amore ardentissima desiderio; sapientia prædita, et humilitate præcipua; Clara nomine, vita clarior, clarissima moribus p.

19 Super hanc quoque pretiosissimarum margaritarum nobilis structura surrexit, quarum laus non ex hominibus, sed ex Deo est, cum nec angusta meditatio eam cogitare sufficiat, nec brevis locus explicare. Præcipua namque ante omnia in eis viget virtus mutæ ac continuæ caritatis, quæ ita ipsarum in unum copulat voluntates, ut, cum quadraginta pariter alicubi commorentur, idem velle ac idem nolle unum in iis spiritum faciat de diversis. Secundo in unaquaque rutilat humilitatis gemma, quæ collata bona et de cælis habita sic conservat, ut virtutes cæteras mereatur. Tertio virginitatis et castitatis lilium sic respexit odore mirabili universas, ut terrenarum cogitationum oblitæ sola desiderarent caelestia meditari. Et tantus ex ipsius flagrantia in ipsarum cordibus æterni Sponsi amor exoritur, ut integritas sacræ affectionis omnem ab eis consuetudinem vitæ prioris excludat. Quarto sic omnes altissimæ paupertatis sunt titulo insignitæ, ut extremæ necessitati victus et vestitus vix, aut nunquam, satisfacere acquiescant.

20 Quinto vero sic abstinentiæ ac taciturnitatis adeptæ sunt gratiam singularem, ut ad cohibendum carnalem motum infraendam linguam q vim minime patiantur. Inde et quædam ipsarum ita sunt colloctionibus dissuetæ, ut, cum necessitas exigit, eas loqui, vix verba formare, prout expedit, recordentur. Sexto quippe in his omnibus virtute patientiæ tam mirabiliter adornantur, ut nulla tribulationum adversitas vel molestiarum injuria ipsarum frangat animum vel immutet. Septimo denique contemplationis summam taliter meruerunt, ut in ea discant omne, quod agendum eis, seu vitandum sit. Et feliciter noverunt mente Deo excedere, nocte ac die divinis laudibus et orationibus insistentes. Dignetur æternus Deus gratia sua secundum principium exitu concludere sanctiori. Et hæc ad præsens de virginibus Deo dicatis et devotissimis ancillis Christi dicta sufficiant, cum ipsarum vita mirifica et institutio gloriosa, quam a domino Papa Gregorio, tunc temporis Ostiensi episcopo, susceperunt r, proprium opus requirat et otium.

21 Interea Sanctus Dei, mutato habitu s, et prædicta ecclesia reparata, migravit ad locum alium juxta civitatem Assisii, in quo ecclesiam quamdam t, dirutam propemodum, reædificare inci-

AUCTORE
THOMACELAN.

l

m

VIII.
Reparat ecclesiam S. Damiani, ubi S. Claram

n

o

p

E

admisit ad novum Ordinem Pauperum dominarum.

F

cujus Ordinis elogium datur,

q

r

s

t

piens,